

Білик О.І.

Національний університет «Львівська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АНАЛІЗУВАННЯ ЕТАПІВ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

У статті авторкою досліджено механізми аналізування етапів гендерно-орієнтованого бюджетування. Автором здійснено ґрунтовне аналізування гендерного питання у країнах Євросоюзу та в Україні. На основі статистичного аналізу авторкою було згруповано розриви в заробітній платі за сферами економічної діяльності в Україні та у США, а також ті сфери, в яких частка жінок-керівників переважає й навпаки, адже заробітна плата керівників підприємств суттєво відрізняється. Подолання цього питання є пріоритетом ООН у 2020 році. У статті запропоновані шляхи до прискорення гендерного паритету. Установлено, що необхідно створити умови з рівними можливостями для всіх членів суспільства, використовуючи гендерне різноманіття шляхом постійного підвищення кваліфікації та перекваліфікації. Авторкою встановлено, що важливим є створення умов для підвищення поінформованості населення щодо використання гендерно-орієнтованого бюджетування. Правова реформа, посилення гендерно-відповідального соціального захисту та надання державних послуг, квоти на представництво жінок та підтримка рухів жінок – це все стратегії, які здійснили зміну й повинні бути розширені. Тому за досягнення зазначених цілей для урядів, ООН, громадянського суспільства та приватного сектору, які працюють разом, є потенціал для перетворення життя жінок і дівчат на соціально-економічний розвиток, що досліджено у статті. Розвиток та використання людського капіталу є невід’ємною частиною економічного зростання та соціальної включеності у всіх країнах. Результати показують, що під час визначення пріоритетності гендерної рівності максимізуються можливості підвищення ефективності використання людського капіталу та досягнення соціально-економічного прогресу Уряду повинні пропагувати і вносити зміни в політику, яка забезпечує розвиток талантів, можливості інтеграції та розгортання для всіх статей та надає підтримку сім’ям та піклувальникам. Досліджено, що застосування саме меритократичних підходів до управління на макро-, мезо- та мікрорівнях є одним із основним напрямів мінімізації соціальних ризиків та гендерних розривів. Із цією метою у статті було запропоновано алгоритм удосконалення аналізування етапів гендерно-орієнтованого бюджетування, зокрема з використанням цифрових технологій, а саме а/в-тестування, що в умовах пандемії є важливим і необхідним.

Ключові слова: гендерній розриви, гендерна рівність, етапи впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування, механізми гендерно-орієнтованого бюджетування.

Постановка проблеми. За останні десятиліття спостерігається важливий прогрес у питаннях гендерної рівності. Однак загалом зміни були неоднаковими та поступовими. За нинішніх темпів змін глобальний гендерний розрив не скоротиться ще протягом 100 років. Рівність між чоловіками та жінками була основним принципом, закріпленим у Статуті ООН у 1945 році. Проте 75 років потому спостерігались значні гендерні розриви. Подолання цього питання є пріоритетом ООН у 2020 році. Важливим є адаптація основних світових вимог досягнення гендерної рівності до вітчизняних реалій та імплементація їх у бюджетну систему України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значенням сутності, змісту та значення гендеру,

важливості гендерної рівності досліджувались такими вітчизняними ученими, як М. Богачевська-Хомяк, К. Верес, Н. Гога, І. Голубева, В. Довженко, А. Комарова, Л. Кормич, Е. Лібанова, Т. Мельник, Н. Грицяк, О. Кулачек, С. Павличко, С. Станік, В. Черняхівська, Н. Чухим, Н. Шпак, тощо. Проте починало досліджуватись це питання в зарубіжних країнах такими науковцями, як М. Вільдт, А. ван дер Влютен, С. Бонні, А. Борхорст, М. Стратигаки, С. Пелетчек, Б. Хірш, М. Лакнер, Р. Дарендорф, та іншими.

Постановка завдання. На сьогодні вже здійснено багато кроків в імплементації гендерних питань у системі бюджетного процесу України. Проте вдосконалення вимагає механізм аналізування етапів гендерно-орієнтованого бюджетування.

Мета статті. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізму аналізування етапів гендерно-орієнтованого бюджетування (ГОБ).

Виклад основного матеріалу дослідження.

На початковому етапі впровадження в багатьох країнах, ГОБ зазвичай зосереджуються на стратегіях, спрямованих на підвищення обізнаності про гендерну політику та бюджети (наприклад, збір даних, поділених за статтю, підготовка державних службовців, розробка гендерно-чутливого аналізу). Однак якісна інформація та аналіз гендерних питань та наслідків політики та бюджету самі собою не є достатніми для зміни бюджетів, якщо державні чиновники не можуть бути покликані виконувати свої дії у сфері гендерної рівності. Відповідно, мета сприяння відповідальності уряду за зобов'язаннями щодо гендерної рівності може розглядатись як друга передумова зміни бюджетів та політики на стійкій основі. Із цією метою можна виокремити такі стратегії:

1. Стратегії підвищення рівня обізнаності та розуміння гендерних питань та наслідків.

Політика щодо бюджетів для чоловіків і жінок може зайняти кілька років для повноцінного розвитку. Через деякий час, однак, вони повинні враховувати звітність, бюджет та державне управління. Стратегії підвищення обізнаності охоплюють питання, пов'язані з даними, інструментами такими, як аналіз, прозорість інформації, підготовка та розбудова потенціалу. Ці стратегії необхідно залучити як урядом, так і громадянським суспільством та включити:

- розробку методів доступу, генерування та зберігання даних, поділених за статтю, використання їх у підготовці бюджету, плануванні та оцінці політики. Ці заходи складають найважливішу стратегію для всіх ГОБ, але вони здійснюються на різних рівнях країни, залежно від наявності статистичних даних та ресурсів, поділених за статтю;

- розробка та застосування гендерно чутливих інструментів аналізу витрат та доходів до бюджетів та політики. Вони можуть варіюватись від порівняно простої політики, орієнтованої на гендерну оцінку та опитування бенефіціарів на обсяг податків та виплат, котрі потребують ресурси для дослідження. Ця стратегія формується й обмежується багатьма факторами, включно з технічними навичками залучених людей та наявність даних, поділених за статтю;

- створення та розповсюдження бюджетної та політичної інформації, щоб розширити розуміння переваг ГОБ та мотивувати до участі гро-

мадянське суспільство у прийнятті бюджетних рішень. Це означає, що прозорість є невід'ємним елементом мети підвищення обізнаності та розуміння гендеру щодо бюджетів;

- спрямування уваги на гендерні проблеми та наслідки основних витрат та доходів, а не лише на конкретні цільові витрати на жінок та дівчат або стратегії доходу, які мають найбільш пряме значення для жінок чи чоловіків;

- систематичне вивчення та аналізування домашньої роботи і її впливу на бюджет та політику. Домашня робота, як неоплачена, так і оплачувана, характеризується суттєвим статевим розподілом праці;

- систематичне включення неформальної економіки в аналіз політики та бюджету. Важливість та гендерний характер неформальної економіки в багатьох країнах також вимагають, щоб його аналіз був частиною ГОБ;

- визнаючи, що відповідна одиниця аналізу – людина чи домогосподарство – може бути різною за різних обставин. Крім того, якщо домогосподарство використовується як одиниця аналізу, тоді необхідно ретельно робити припущення щодо потужності та доступу до ресурсів;

- розробка аналізу значних перетинів статі з іншими категоріями аналізу, такими як соціально-економічний клас, раса, етнічна належність, місцевість, релігія та вік. Іноді відмінності між жінками або серед чоловіків можуть бути такими ж значущими для розуміння впливу на бюджет та політику, як і відмінності між жінками та чоловіками. Все більше свідчень про те, що нерівномірний вплив глобалізації – це зростаючі відмінності за класом, расою, місцевістю тощо;

- навчання та інші заходи з розбудови потенціалу з гендерного аналізу для бюрократії, парламентарів та громадянського суспільства;

- аналіз бюджету на різних рівнях: програмний сектор, міністерство/портфель, перехресний портфель, федеральний, штат, місцевий. Кожен із цих рівнів розкриває різні картини та розуміння гендерних питань.

2. Сприяти відповідальності уряду за зобов'язаннями щодо рівності статей.

Стратегії підзвітності прагнуть забезпечити відповідність між запланованими та фактичними показниками, а також контролювати зміни та прогрес щодо економічної та соціальної рівності між чоловіками та жінками. Стратегії, які використовуються для росту підзвітності, охоплюють таке:

- розробка категорій/рамоч для звітування, які полегшують аудит та моніторинг у часі. Така стра-

тегія варіюється від використання простих показників та цілей прогресу до гендерних показників до включення гендерних індикаторів і цільових показників у структуру бюджетування на основі ефективності, що визначає вхідні ресурси, оперативні ресурси та результати;

- наповнення аналізу гендерними наслідками під час включення в бюджет та державну політику й повернення до процесів планування та оцінки політики уряду. Стратегія цього в деяких країнах полягала в тому, щоб вимагати оцінки впливу на гендерну роль у межах процесу подання кабінету та нових схвалень витрат;

- звітування про перебіг ГОБ міжнародним комітетам та конференціям та звітування за міжнародними документами та конвенціями, які уряди ратифікували;

- встановлення прихильності до бюджетів, що відповідають гендерним аспектам, на найвищих рівнях влади, із процесами, які мають чіткі лінії відповідальності за ключові бюджетні установи, такі як міністерство фінансів/казначейство та парламент. Внутрішні урядові ГОБ вимагають, щоб процеси та інститути підзвітності всередині влади були ефективними. Це, ймовірно, буде підтримуватись лише в тому разі, якщо буде здійснюватись значний тиск із боку громадянського суспільства;

- установлення зв'язків між гендерними бюджетами та роботою загального аудиту уряду. Це може зробити свій внесок у моніторинг та прозорість, але його ще потрібно розробити;

- розробка стратегій громадянського суспільства, які потребують (юридично чи політично) відповіді уряду. Використовувані стратегії охоплюють доступ до прав на інформацію щодо громадян (який застосовувався в Індії), внесення зобов'язань щодо гендерної рівності та їхніх бюджетних наслідків виборчим питанням, розміщення карток звітів (за допомогою засобів масової інформації та інших джерел) щодо прогресу уряду, розроблення альтернативного бюджету (наприклад, альтернативного федерального бюджету Канади), розробки списку пріоритетів бюджету людей (проект, котрий проводиться в Бангладеш) або безпосередньо участі в розробці проекту бюджету (місцева влада у Бразилії).

- регулярна звітність уряду перед громадськістю про вплив свого бюджету на чоловіків і жінок (наприклад, публікація заяви про жінок або бюджетного документу, як у разі з австралійським федеральним та штатом урядів) та включення донорських цілей та мір успішності у процеси планування та оцінки.

- сприяння участі угруповань громадянського суспільства урядом у вправах ГОБ на базі громадянського суспільства.

Основним завданням у сфері публічного управління щодо гендерно-орієнтованого бюджетування є інформування всіх груп стейкхолдерів та роз'яснення методики гендерно-орієнтованого бюджетування. Із цією метою в Україні вже було здійснено роботу шляхом проведення низки тренінгів у рамках фінансування Фондом ім. Фрідріка Еберта. Проте, врахувавши досвід іноземних держав, а також в умовах аналізування наукових досліджень у цій сфері варто вдосконалити роз'яснення методики гендерно-орієнтованого бюджетування. В межах наукового пошуку інноваційних механізмів управління соціальними ризиками зазначимо, що гендерна відмінність – це відмінність не лише за статтю, а й за конкретними потребами із-за ментальних, соціальних, етнічних, расових, релігійних відмінностей. Проте необхідно врахувати той факт, що на сьогодні в Україні застосування гендерно-орієнтованого бюджетування не може охопити весь бюджетний процес через фінансове обмеження. Так, у 2020 році гендерно-чутливих паспортів є 930 порівняно із 2019 – 325 [2]. Важливим є й те, що обмеження у фінансуванні програм вимагають розроблення методики. Враховуючи зазначене, вдосконалено етапи гендерно-орієнтованого бюджетування (табл. 1).

Ці етапи є необхідними на початковому впровадженні ГОБ. Але надалі пропонується застосування А/В-тестування. Також саме застосування цього методу є визначальним в умовах карантину, адже базується на використанні цифрових технологій. Цей тест побудований на основі застосування маркетингових технологій у сфері цифрової економіки. Зокрема орієнтація на цифровий простір вимагає гнучкості в ГОБ і розширення трафіку. Але оскільки придбання трафіку є складним та вартісним, то стає першочерговим пропонувати найкращий досвід стейкхолдерам, які заходять веб-сайти з питань ГОБ. Це допоможе їм досягти поставленої мети й дозволить здійснити конвертацію в найшвидший та найефективніший спосіб. У практиці комерційних підприємств застосування тестування А/В відходить від самостійної діяльності, яка обмежувалася періодичністю один раз на місяць, до більш структурованої та безперервної і такої, яку завжди необхідно проводити за допомогою чітко визначеного процесу. Звичайно, що під час застосування А/В-тестування застосовується лише два можливих варіанти, тобто дві

Процес удосконалення етапів впровадження ГОБ*

Етапи	Наявні в методиці підетапи	Пропоновані підетапи
Етап. Оцінка вихідної ситуації й можливостей для роботи в конкретній сфері	Аналіз зацікавлених сторін. Визначення цільових груп і бенефіціарів.	Необхідно застосувати СВІТ-аналіз, який урахуватиме слабкі й сильні сторони можливості та загрози в межах конкретної територіальної громади чи в межах окремої програми.
	Оцінка організаційних і кадрових передумов реалізації	До підетапів необхідно додати аналіз інформаційної політики у сфері побудови гендерно-орієнтованого бюджетування (шляхом опитування населення, аналізування інформації в засобах масової інформації тощо)
	Складання «гендерного профілю»	Необхідно додати ретроспективний аналіз якісних даних на конкретній території (у процесі децентралізації необхідно структурувати ментальні, географічні, релігійні, етнічні особливості)
Етап. Проведення гендерного аналізу бюджету (галузі/програми, заходів)	Оцінювання вартості послуг	Необхідне структурування також за віком осіб
	Оцінювання витрат на персонал	Аналогічно необхідно здійснити аналізування щодо вікової структури персоналу
	Порівняльний аналіз фінансування галузі/програми за роками	Застосування порівняльного аналізу з іншими регіонами, програмами, країнами та побудова трендів
	Оцінювання ефективності послуг	Застосування якісного оцінювання ефективності послуг (шляхом опитування, анкетування)
Ідентифікація гендерно-специфічних проблем, мети та завдань ГБ	Аналіз наявних фактів гендерної нерівності, а також політичних рішень і заходів, які посилюють таку нерівність	Доцільно провести аналіз інформаційної політики щодо конкретної програми чи територіальної одиниці
	Формування гендерно-специфічної мети та завдань бюджетної політики, спрямованих на розв'язання гендерно-специфічних проблем	Перед цим підетапом необхідно ідентифікувати передумови виникнення гендерної нерівності
Формування гендерно-чутливих бюджетних пропозицій	Визначення заходів у межах бюджету сектора/програми, які сприятимуть досягненню гендерної рівності	У межах планування декількох заходів в умовах обмеженості фінансових ресурсів необхідно застосувати А/В-тестування, що значною мірою спростить впровадження всіх попередніх етапів
	Розрахунок витрат на досягнення цілей гендерної рівності	Обґрунтування цих витрат як подальше скорочення фінансового напруження на бюджет та як один з інструментів мінімізації соціальних ризиків та підняття ефективності соціальних послуг
	Визначення структури відповідальності та фінансування	Необхідно додати застосування методів HR-менеджменту в системі управління персоналом на досягнення поставлених цілей гендерної рівності
Оцінка гендерного впливу планованих бюджетних заходів	Аналіз соціально-економічного впливу на окремі гендерні групи	Варто додати не лише окремі гендерні групи, але й на загальнодержавному чи територіальному рівні
	Аналіз можливих утрат у разі невпровадження пропонованих утручань	Виокремлення та аналіз наслідків у розрізі розгляду саме цих соціальних ризиків. Побудова системи управління цими соціальними ризиками
	Аналіз ризиків під час упровадження планового втручання	

*Удосконалено автором на основі [3]

можливих програми або напрями, проте варто врахувати й багатоваріантність можливих програм. Але для визначення та оптимізації процесів та в умовах карантинних обмежень є необхідним використання цифрових технологій. Google Analytics і Google Optimize пропонують одне з

найкращих рішень для збору даних та тестування А/В й дозволяють отримати майже все необхідне безкоштовно. Набір Google Analytics 360 охоплює оптимізацію 360 і надає великий спектр інструментів у безкоштовній версії. Проте важливим є наявність фахівця, який знає, як налаштувати роз-

Пропоновані етапи впровадження А/В-тестування для гендерного бюджетування

Етапи	Опис
Мета тестування	Збільшення читацької аудиторії та аудиторії, збільшенні підписок, збільшенні часу, проведеного відвідувачами на їхньому веб-сайті або прискоренні перегляду відео та інших матеріалів із використанням соціального обміну
Вимір	Планування програми тестування
Встановлення пріоритетів	Визначення пріоритетів допомагає науково сортувати декілька гіпотез. Цієї миті варто отримати данні веб-сайту, дані про відвідувачів і чітко визначити цілі. З відставанням, яке було підготовлено на першому етапі разом із гіпотезою, та визначення пріоритетності.
Умови	Чіткі часові виміри тестування, яких необхідно дотримуватись, випадковість дослідження (рандомний підхід), безперервність проведення тестів (тобто вибірка має бути постійно), Не нехтувати тими варіантами, які не принесли результати. Вибірка (гіпотези) має мати причинно-наслідковий зв'язок
Конкретизація вимірів тестування	Конкретна соціальна кнопка, яка доступна в публічних закладах (н.п. ЦНАП) Тестування варіантів режимів реєстрації електронною поштою
Складання календаря тестування	Ефективна програма оптимізації завжди матиме дві частини, а саме – планувати та визначати пріоритети
Внесення змін	Необхідно аналізувати всі отримані результати здійснити, внести зміни.
Ефективність	Вибір оптимального варіанту гендерна чутливої соціальної програми. Більш ефективний процес аналізування гендерних даних. Підвищення поінформованості населення.

ширене стеження. Це головний недолік варіанту Google: потрібно знати платформу та як отримати найкраще з неї, й це вимагатиме відповідної технічної підготовки фахівця. Застосування цього виду тестування значно спростить роботу над виявленням гендерно-чутливих бюджетів чи тих сфер, які потребують найбільшого втручання, або які є найменш гендерно чутливими. Спроектуємо етапи впровадження А/В-тестування для гендерного бюджетування (табл.2).

Висновки. Зменшення гендерної нерівності може призвести до покращення макроекономіч-

них показників. Визнання того, що гендерні розбіжності є шкідливими та що державні бюджети не є гендерно нейтральними, означає необхідність включення гендерних міркувань у процес складання бюджету. Хоча ініціативи гендерного бюджетування можуть приймати різні форми, їх найважливіше призначення – впливати на процес бюджетування та допомагати розробникам політики зосереджуватись на шляхах, завдяки яким державна політика може допомогти зменшити гендерні нерівності та покращити економічні результати.

Список літератури:

1. Статистична інформація. *Державна служба статистики*. 2020. Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Гендерно-орієнтоване бюджетування на місцевому рівні. *Міністерство фінансів України*. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/uk/283-genderno-orientovane_biudzhetuвання_na_mistsevomu_rivni.
3. Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика: Методичний посібник. Київ : ФОП Клименко, 2016. 92 с. С. 63–76.
4. А/В Testing Guide. *Електронний ресурс*. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://vwo.com/ab-testing/#how-to-make-an-a-b-testing-calendar?utm_campaign=tof_ugc.
5. А/В (сплит) тестирование: подробное руководство к применению *Електронний ресурс*. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://pengstud.com/blog/ab-testing/>.
6. Women and Girls – Closing the Gender Gap. *Shaping our future together*. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://www.un.org/en/un75/women_girls_closing_gender_gap.

Bilyk O.I. IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF ANALYSIS OF STAGES OF GENDER-ORIENTED BUDGETING

In the article the author investigates the mechanisms of analysis of the stages of gender-oriented budgeting. The author made a thorough analysis of the gender issue in the European Union and in Ukraine. Based on statistical analysis, the author grouped salary gap in the spheres of economic activity in Ukraine and the United States, as well as those areas in which the share of women managers prevails and vice versa,

because the salaries of top managers differ significantly. Overcoming this issue is a UN priority in 2020. The article suggests ways to accelerate gender parity. It is established that conditions should be created with equal opportunities for all members of society, using gender diversity through continuous training and retraining. The author found that it is important to create conditions for raising public awareness about the use of gender-based budgeting. Legal reform, strengthening gender-responsive social protection and the provision of public services, quotas for women's representation and support for women's movements are all strategies that have changed and need to be expanded. Therefore, in achieving these goals for governments, the UN, civil society and the private sector, working together, there is the potential to transform the lives of women and girls into socio-economic development, which is explored in the article. The development and use of human capital is an integral part of economic growth and social inclusion in all countries. The results show that prioritizing gender equality maximizes opportunities to increase the efficiency of human capital use and achieve socio-economic progress governments should promote and change policies that ensure talent development, integration and deployment for all sexes, and support for families and caregivers.. It is investigated that the application of meritocratic approaches to management at the macro-, meso- and micro-levels is one of the main directions of minimizing social risks and gender gaps. For this purpose, in the article is proposed an algorithm to improve the analysis of the stages of gender-based budgeting, in particular with the use of digital technologies called A/B-testing, which is important and necessary in a pandemic.

Key words: *gender gaps, gender equality, stages of implementation of gender-oriented budgeting, mechanisms of gender-oriented budgeting.*